

Az utolsó órában....

Az átalakító üzemmódú és száraló erdők vadgazdálkodási gyakorlata

A 2009. évi XXXVII. törvény az erdőgazdálkodás, a kezelési és üzemmódok tekintetében alapvető változásokat indít el. Lépésenként, de évről évre folyamatosan bővülve a száralás, a száralóvágás, a természetes mag-erdőfelújítás és az átalakító üzemmód általánossá, középtávon becsülve mintegy 400 000 ha erdőterületen pedig napi gyakorlattá válik.

Mindez számos, egyáltalán nem lebecsülendő kockázatot is rejt. Nehéz helyzetbe kerülhet az erdészszakma, amennyiben napi gyakorlatában a jelen időpontra már kialakult és rögzült tarvágásos szemlélethez igazított vadgazdálkodás mellett – társadalmi nyomásra, de annak megfelelő anyagi és néha erkölcsi támogatása nélkül – az erdőkezelés új útjára lép. A folyamatos erdőborítás új vadgazdálkodási, vadkárelhárítási és részben vadászati technikákat követel meg, miközben még ma sem beszélhetünk nyugalmi, egyensúlyi állapotról az erdő-vad kapcsolatrendszerében.

Az erdei vadkár európai, de különösen hazai szinten az erdőgazdálkodás meghatározó környezeti tényezője. A II. világháborút követően napjainkig az erdőtulajdon kezelési és vadgazdálkodási viszonylatai Magyarországon alapjaiban rendezetlenek, az érdekeltségi rendszer ellentmondásokkal terhes, a szakmai munka pedig szétválik két ágazattá.

A jelen állapotok jellemzői

A növény- és mindenevő nagyvad-fajok (gímszarvas, őz, dámszarvas, muflon, vaddisznó) fő élőhelye – legalábbis a kritikus téli időszakban – az erdő.

Ezek a fajok jó alkalmazkodó- és stressztűrő-képességűek, túlszaporodásra a jelen ökológiai helyzetben is hajlamosak.

Az érzékelhető éghajlati változás (pl. enyhe telek) a kondíciótól részben függő szaporodási rátát növeli.

Táplálékhiány a túlszaporodást nem korlátozza (az erdő és mezőgazdasági területek táplálékhiánya).

A fokozott emberi ráhatás és jelenlét, mindenekelőtt a nagyragadozók kiirtása és az állati járványügyi veszélyhelyzet felszámolása, a természetes egyensúly kialakulását megakadályozza.

Egyetlen regulációs szereplő a vadgazda, aki az erdőgazdától jellemzően eltérő érdekeltségű, mert:

Az erdők 60%-a állami tulajdonban van. Az állam megfoghatatlan tulajdonos, a vadgazdálkodást egyéb szempontok (pl. annak kapcsolati tőkije) a logikus és ésszerű fenntartható létszámtól eltérítik.

A magánerdőben a vad- és erdőgazdálkodó még elvétel sem azonos természetes vagy jogi személy. A tulajdonosi érzésnek és a gazdaságosságnak számottevő szerepe nincs.

– Az erdőben jellemző a hrsz.-on belül a nagyszámú tulajdonos, az elaprózódó

tulajdon, a társult és jelentősen a cégszerű erdőgazdálkodás. A magánerdészet átlagos üzemmérete a nyugat-magyarországi régióban 12 ha, a minimális vadgazdálkodási üzemméret 3000 ha!

Az erdei társulás jelentős része felélhető a vad által úgy, hogy módszertan, elhivatottság, gazdasági és jogi erő hiányában még kimutatásra sem kerül. (Hántási károk középkorú erdőkben, a szórvány makktermések, a lágyszárú- és cserjeszint felélése, talaj-degradáció).

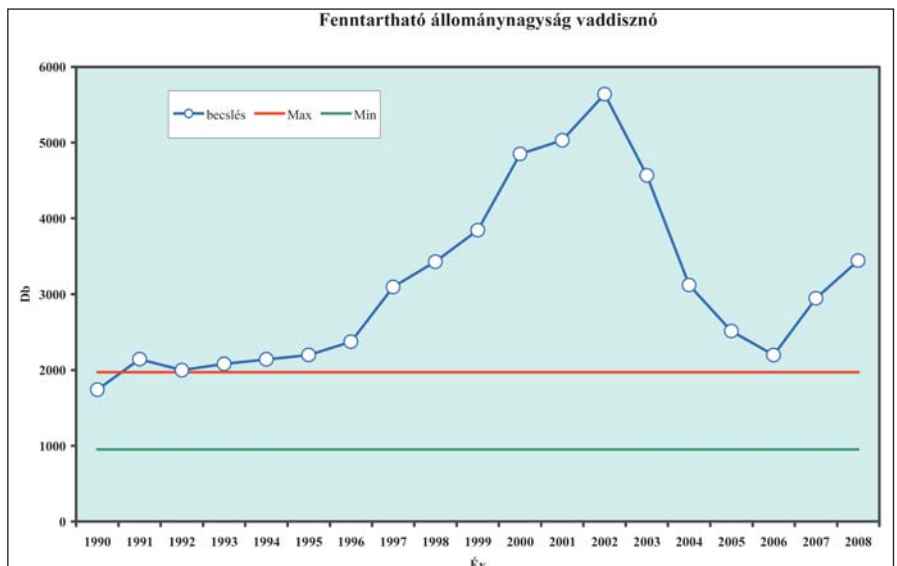
A vadászati lobbizás gazdasági és politikai ereje jelentősen meghaladja az erdész lobbizást (5000 erdész, erdőmérnök – 60 000 vadász, a vadászat kívánsági és divatsport).

Az erdők felmérésétől és hosszú távú tervezésétől eltérően a vadgazdálkodás tervszerűsége (körzeti vadgazdálkodási terv, üzemterv, éves terv) nem valós kiindulási alapokon nyugszik. (Itt csak utalok a törzsállomány becslési módszereinek hiányosságaira, a nagyvad természetes mozgás- és életterét figyelmen kívül hagyó vadgazdálkodási határokra, elaprózódott vadászterületekre.)

A vadgazdálkodás helyi irányításában információs és szakmai deficit figyelhető meg (egyesületi forma, képzetlen választott vezetők stb.).

Erélytelen államigazgatás és abban gerjesztett érdekellentétek (természetvédelmi-erdészeti-vadászati igazgatás).

A fenti tényezők hatására az erdőre

Vadgazdálkodási mutatók Vas megyében (Forrás: Vadászati Hatóság)

Megi.: A fenntartható létszámot a mérvadónak tekinthető körzeti nagyvad-gazdálkodási tervek területre történő leosztásával számítottuk

* okl. erdőmérnök

döntő kibatással bíró nagyvad létszáma, de legalábbis annak éves igazolt hasznosítása (apasztása) napjainkig folyamatosan nő. A 2007/2008. vadászati szezonban Magyarországon 34 733 db (+1233 zárttéri) gímszarvast, 8 233 db (+1533 zárttéri) dámszarvast, 86 794 db (+10 239 zárttéri) vaddisznót, 91 549 db (+201 zárttéri) őzet és 2435 db (+318 zárttéri) muflont ejtettek el vagy pusztult el. *Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár*

A példaként elemzett Vas megyében a helyzet az országos átlagnál jobb, de nem megnyugtató! A vadgazdálkodók, a vadászati, a természetvédelmi és az erdészeti hatóság együttműködése megfelelő, de az erőfeszítések árán kialakult egyensúly csak a mai erdőgazdálkodási gyakorlat mellett áll fenn (tarvágás-mesterséges felújítás-vadkárrelhárító kerítés).

A becsült(?) törzsállományi létszám folyamatosan az eltartható(?) maximum felett van, miközben a lenti terítékadatok lassan kezelhetetlen, vadászattal kétsé-

ges, hogy kordában tartható állományra utalnak. Az elméleti hasznosítási mutató az elejtésekből és elhullásból számítva időnként eléri a 3-400 %-ot(?).

A gímszarvas állományának grafikonja a vaddisznóéhoz hasonló képet mutat. Eközben a hasznosítás az eltartható létszám normál hasznosításához viszonyítva 3-4 szerez. Kiegészítő jelenségeként – pedig ez független az állomány nagyságától –, a bőségben elejtett gím bikák átlag trófeasúlya és kora csökken (fiatalodik az állomány, gazdasági kényszer okozta hibás kilövés).

Az őzállomány létszámbecslése, mivel territortálként „kitölti” az élőhelyet, ugyanakkor az erdős területeken rejtetten él, felesleges és káros. Csak a tervszerű hasznosítás és a hozzá kapcsolódó erdei vadkár monitoring lehet a létszám szabályozás alapja.

Az erdőgazdálkodás-vadgazdálkodás napi gyakorlatában adott vadállomány mellett az egyensúly kialakításának érdekében tett lépések Vas megyében az új Evt. megjelenéséig:

Létszámcsökkentés vadászattal

Vadászati berendezések számának növekedése és célzott elhelyezése (pl. tarvágásokon, a folyamatos készletű erdőfelújítások és erdőtelepítések területén, a szózó és etetőhelyek tudatos megválasztása).

Súlyponti vadászat (a kérődző nagyvad fokozott vadászata az erdőterületen, a vaddisznó fokozott vadászata a mezőgazdasági területen).

Az eltartható létszám növelése (az erdőre nehezedő nyomás csökkentése) etetéssel(?).

Intenzív vadföldművelés.

A zárttéri tenyésztés és/vagy vadászat előterbe kerülése.

Napi kapcsolattartás és együttműködés az erdőgazdálkodókkal az erdészeti hatóság közreműködése mellett.

Az erdőgazdálkodók részéről

A vad életciklusait és a vadászat igényeit segítő napi erdészeti munkavégzés.

Kíméleti területek, búvóhelyek, vadlegelők, erdei tisztások, nyiladékok, cserjések stb. kialakítása (erdőtervezési feladat is!).

A vadgazdálkodási elsődleges rendeltetés növelése (cél ~ 5 %).

Az erdőrészlet ésszerű méret és forma kialakítása (2 ha, 10 ha, négyzet vagy arányos téglalap alak).

A folyamatos készletű erdősítések okos, időtartamú bekerítése!

Napi kapcsolattartás és együttműködés a vadgazdálkodókkal, az erdészeti hatóság közreműködése mellett.

Miben változik a helyzet a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmódoknál?

Átalakító és szálaló üzemmód:

Kiterjedt területen és folyamatosan végzik a fahasználatokat, megszűnik a vágáskoncentráció.

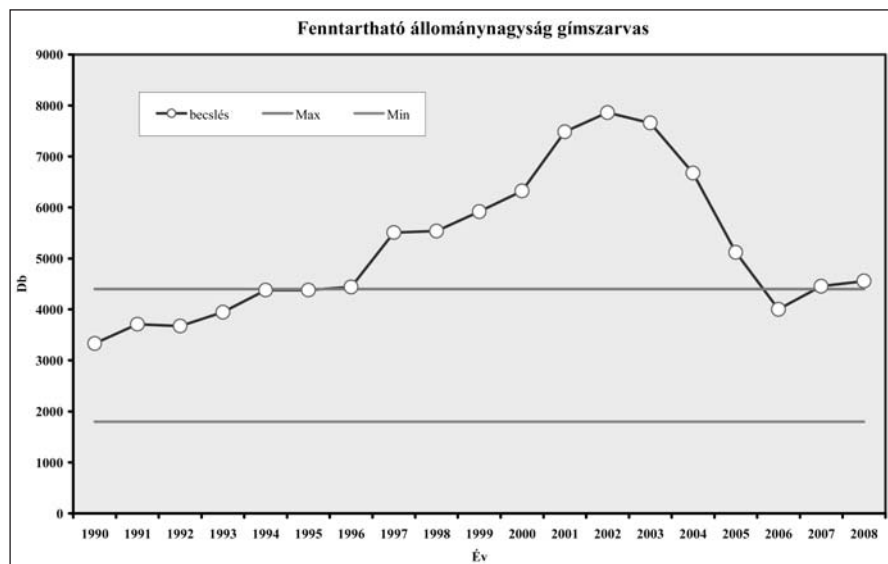
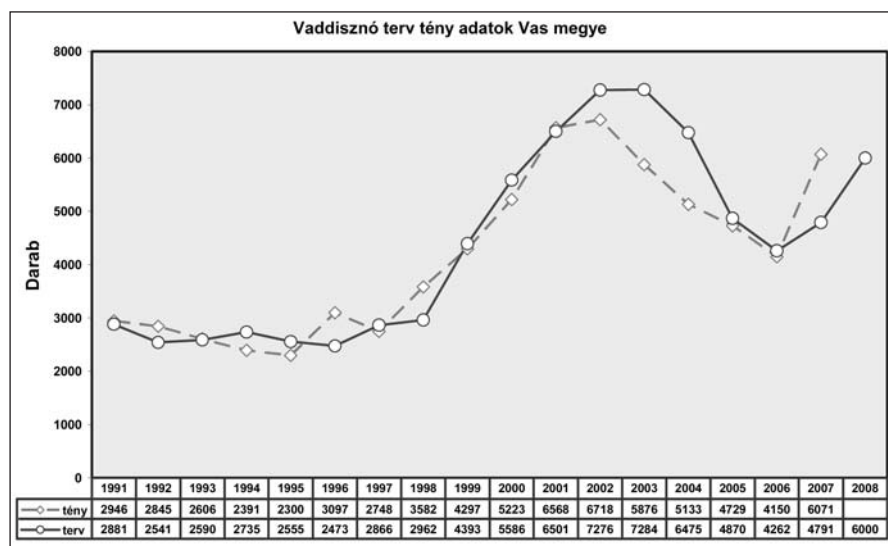
A számos pontszerű belenyúlás mikrotisztások tömegét alakítja ki (Ez különösen az őz életmódjának kedvez!).

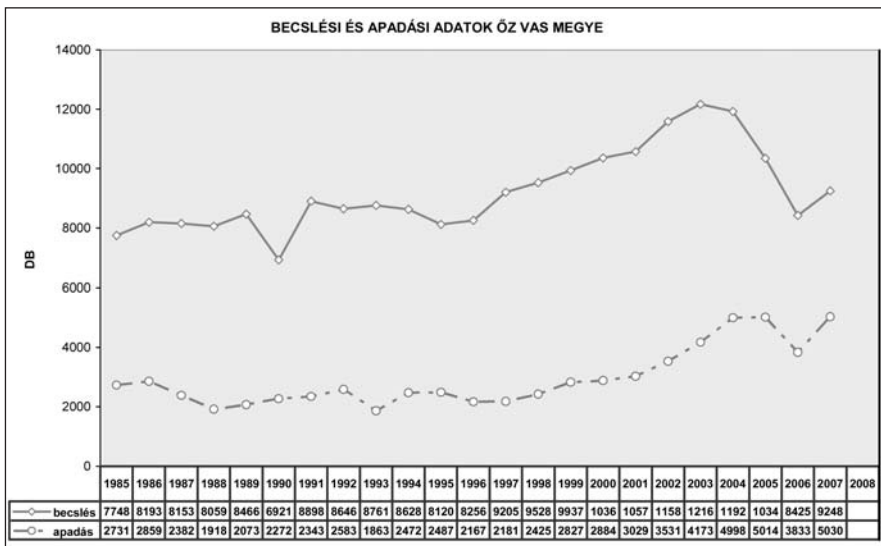
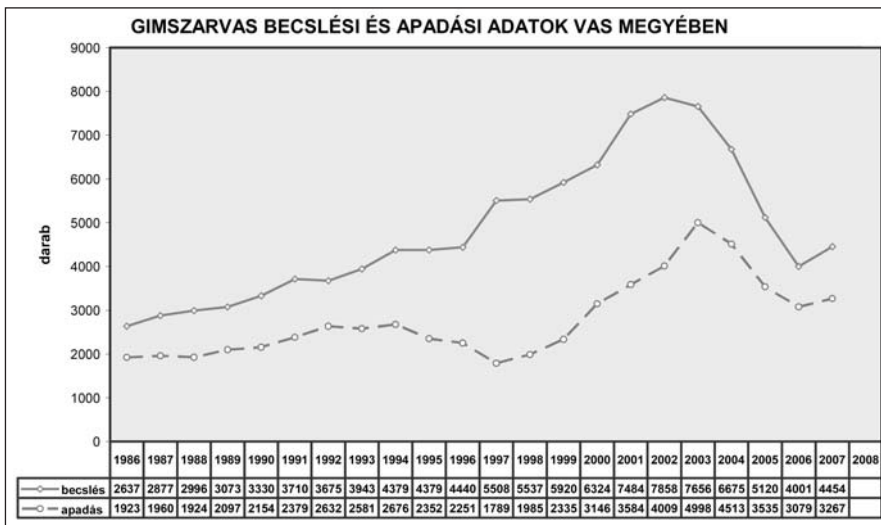
Megszűnik a hagyományos értelemben vett folyamatos készletű erdősítés, a felújítási kötelezettség alá vont terület. Nincs megfelelő mélységű erdészeti hatósági kontroll.

A vadkár-érzékeny fajok újulatára is fokozottan igényt tartunk (pl. juhások, kőrök, vadgyümölcsök).

A módszeres erdőápolást eseti beavatkozások váltják fel (a mellékfajok általában kevésbé vadkár-érzékenyek, így előterbe kerülhetnek, pl. gyertyán, cser).

A mikrotisztásokon időszakosan az erdei szeder előretörése várható (kiváló vadtakarmány).

A vegyeskorú, csoportos szerkezetű erdők kifejezetten *vadbúvó jellegűek*.

A *vadkárelbárító kerítés a továbbiakban nem megoldás!*

Az egykorú, folyamatos fiatal megszűnésével a *lesvadászatnak nincs igazán színtere*.

– A korábbi felújítógással ellentétben a nagyon elnyújtott (átalakító üzemmód) vagy megszűnt felújítási ciklikusság miatt *a szórvány bükk-, tölgy, és csermakktermésre is szükségünk van az erdő felújulása érdekében* (vaddisznó!).

Mi a megoldás?

A nagyvad állományának radikális csökkentése:

Vas megyében a muflon és dámszarvas az erdei vadkár szempontjából nem tényező. Törzsállományuk kis erdőterületen koncentrálódott, ott kézben tartható.

Országosan is mérlegelendő, hogy ezeknek a nagyvadfajoknak nincs ökológiai értelemben szükséges, tehát kötelezően fenntartandó létszáma. Így a dámszarvasnak (a gímszarvas élőhelye-

nek védelme érdekében is!) inkább csak zártkertben van létjogosultsága, míg a muflon létszáma az erdei vadkár szempontjából a tőrési szint alá szorítandó vissza.

A gímszarvas törzsállományát 1000 ha erdő/30 db-os szintre kell csökkenteni, amely 40%-os hasznosítási mutató és Vas megye 100 000 ha-os erdőterületét alapul véve 1200 db-os évi elejtésre ad lehetőséget. (Országosan csak a gím élőhelyének számító erdőtümböket lehet figyelembe venni). A jelenlegi gímállomány Vas megyében felezendő, helyenként harmadolandó, ugyanakkor egyes területeken már most sem haladja meg az eltartható létszámot. Elvárás az intenzív etetés felhagyása.

Az őz kilövését 6-8 db/100 ha erdő mértékre kell emelni, majd ezt úgy változtatni, aminek nyomán gyakorlatilag nincs folyamatos károsítása a felújítási szintben (osztrák, szlovén példa). Becslések szerint a Vas megyei kilövés ~10 000 db/év mértékig emelendő.

A vaddisznó-létszámot igen jelentősen csökkenteni kell (ez vadgazdálko-

dási érdek is), számottevő tételben a piaci szempontokat is figyelembe véve *inkább zárttereen tartandó*. Az akác és erdeifenyő főfafajú tömbökben, az ültetvényszerű nyárasokban és fűzesekben a vaddisznó jelenléte nem okoz problémát. Fontos a célzott és rendszeres „zaklató” vadászat a makkterméses években és helyeken (bükk, tölgy, cser; októbertől-júniusig). Elvárás az intenzív etetés felhagyása.

Egyedi, kisszámú és kis területű esetet kivéve *valamennyi erdővédelmi célú vadkárelbárító kerítést baladéktalanul fel kell számolni!*

Kiegészítő erdészeti intézkedések:

A széles (12-15 m-es) nyiladékrendszer kialakítása (vadászat helye, vadlegelő, vadföld).

Vadgazdálkodási célú tisztások és erdőtümbön belüli vadföldek kialakítása.

A vadgazdálkodási elsődleges rendeltetésű erdőterületek növelése.

~ 5 %, vadaskert, vadföld, vadlegelő, tisztás, vadbúvó erdő, vadragó erdő.

Az új szemléletű, természeti folyamatokra hangsúlyozottabban alapozó erdőgazdálkodási módszerek alkalmazásának előfeltétele a nagyvad állományának szabályozása!

A bevezetését megelőzően, esetleg azzal párhuzamosan kell a nagyvadállomány csökkentését végrehajtani, vagy az átalakító és szálaló üzemmód szakmailag bukásra van ítélve!

Vannak tehát közös dolgaink, nekünk erdészeknek, vadászoknak, természetvédőknek és civil szervezeteknek az igazgatásban, a gazdálkodásban, az érdekképviseletekben, a kutatásban és oktatásban egyaránt. Mindezekelőtt a párbeszéd megkezdése, egymás gondolatainak és céljainak meghallgatása, megértése és elfogadása. A változás kezdete és vezérlő gondolata csak a konszenzusos cselekvés lehet. A címben megfogalmazott utolsó óra az erdő életében akár 10-15 év távlatot jelent, de a hibák kijavítása is csak hasonló, ha nem hosszabb időtartam alatt lehetséges. A döntésképes vezetők többsége a siker és/vagy bukás, az első kézzelfogható eredmények kiértékelésekor már nem lesz aktív korában, de ez nem mentesít minket a jövő érdekében itt és most végrehajtandó cselekedetek kényszere, a felelősség alól. A jövőt most kell megalapozni!